TİRMİZÎ

Büyük hadîs âlimlerinden. Kütüb-i sitte denilen meşhûr altı hadîs kitabından olan "Sünen-i Tirmizî" adıyla meşhûr Câmi-üs-sahîh adlı kıymetli hadîs kitabını yazan âlimdir. İsmi, Muhammed bin Îsâ Tirmizî, künyesi Ebû Îsâ'dır. 209 (m. 824) senesinde, Buhârâ'nın güneyinde Ceyhun nehri kıyısında bulunan Tirmiz kasabasında doğdu. 279 (m. 893)'de Boğ şehrinde, Receb ayının onüçüncü günü Pazartesi gecesi vefât etti. Ömrünün son yıllarında gözleri görmez olmuştu.

Hadîs ilminde meşhûr ve sika (sağlam, güvenilir) bir âlim olduğu ittifâkla bildirilmiştir. Hadîs ilmini öğrenmek için seyahatler yapmıştır. Bu maksatla Hicaz, Irak, Horasan civarlarını dolaşmış, oradaki âlimlerden ilim almış, hadîs-i şerîf dinlemiştir. Hadîs ilminde, en meşhûr âlimlerden ders almıştır. Ders aldığı hocalarının başında; Kuteybe bin Sa'îd, Ebû Mus'ab, Mahmud bin Geylan, Muhammed bin Beş şar, Süfyân bin Vefâ', Muhammed bin İsmail (İmâm-ı Buhârî) ve Müslim bin Hâlid (İmâm-ı Müslim) vardır. Bunlardan başka, pek çok sayıda hadîs âliminden hadîs-i şerîf işitip, rivâyet etmiştir. Hadîs-i şerîf aldığı âlimler, sayılamayacak kadar çoktur. Ayrıca evliyânın büyüklerinden olan Ebû Türâb Nahşebî, Ebû Abdullah Celâ' ve Ahmed bin Hadraveyh gibi zâtların sohbetinde bulunarak, tasavvuf ilminde de yükselip, yetişmiştir. Hâfızasının üstünlüğü darb-ı mesel hâlini almıştır.

İmâm-ı Tirmizî'den hadîs-i şerîf rivâyet eden hadîs âlimlerinden bir kısmı şu zâtlardır: Ebû Hâmid Ahmed bin Abdullah, Heysem bin Küteyb Şâmî, Muhammed bin Mahbûb, Ahmed bin Yûsuf Nesefî, Es'ad bin Hamdeveyh, Dâvûd bin Nasr bin Süheyh el-Bezdevî, Abd'übnü Muhammed bin Mahmud Nesefî, Mahmud bin Nümeyr ve oğlu Muhammed bin Mahmud, Muhammed bin Mekkî bin Fevel (Nûh), Ebû Ca'fer, Muhammed bin Süfyân, Muhammed bin Münzir ve diğer hadîs âlimleridir.

İmâm-ı Tirmizî, hadîs ilminden başka, fıkıh ve tefsîr ilminde de üstün bir âlimdir. Rivâyet ettiği hadîs-i şerîfler ile Kur'ân-ı kerîmin tefsîri husûsunda mühim hizmetler yapmıştır. Bilhassa âyet-i kerîmelerin nüzûl sebepleriyle ilgili, garîb-ül-Kur'ân denilen Kur'ân-ı kerîmin ba'zı lafızlarıyla ve Kur'ân-ı kerîmdeki kıssalar ile ilgili en doğru hadîs rivâyetleriyle meşhûrdur. Bu bakımdan âlimler arasında İmâm-ı Buhârî'nin, İmâm-ı Tirmizî'nin ve Hâkim'in tefsîrleri "Esahh-üt-Tefâsîr" en sahih tefsîrler kabûl edilmiştir.

Âlimler, İmâm-ı Tirmizî'ye "Hâkim" payesini vermişlerdir. Bu isme lâyık olduğunu, daha üstün meziyetlere sâhib olduğunu, yine onlar bildirmişlerdir. Büyük velîlerden Ebû Türâb Nahşebî ile görüştü. Ebû Abdullah Celâ', Ahmed bin Hadraveyh ile de sohbette bulundu. Her birinden ayrı ayrı feyz aldı. Eserlerini ilâhî bir ilhamla hazırlamıştı. Hepsini Allahü teâlânın ihsânı bilir, kendisine mal edilmesini istemezdi. Buyurdu ki: "Yazdığım eserlerin hiçbirini, eserim olsun düşüncesi ile yazmadım. Ba'zan daraldığım zamanlar oldu. İçten gelen bir duygu ile bunları yazmağa başladım. Yazdıkça gönlüm açıldı, işte bu hâl içinde onlar meydana geldi"

Eserleri: İmâm-ı Tirmizî'nin birçok eserleri vardır. Başlıcaları şunlardır: Kitâb-ül-İlel, Kitâb-üş-şemâil, Kitâbu esmâ'is-sahâbe, Kitâb-ül-esmâ ve'l-künâ ve en meşhûr kitabı es-Sünen diye, anılan el-Câmi'idir. Tirmizî'nin. Süneni, hasen hadîs mevzûunda ana kaynaktır. Bu eser dört kısımdan ibârettir. Birinci kısımda sahîh olduğu kat'î olan hadîsler, ikinci kısımda Ebû Dâvûd ve Nesâî'nin şartlarına uygun olan hadîsler, üçüncü kısımda, illetini açıkladığı hadîsler, dördüncü kısımda ise, "Bu kitaba aldığım hadîslerle ba'zı fakîhler amel etmişlerdir" diyerek, durumunu açıkladığı hadîsler vardır. Diğer bir husûsiyeti de hadîs çeşitlerinden sahîh, hasen ve

garîbleri bildirmesi, cerh ve ta'dile âid konulara yer verip, sonuna İlel kitabını, ya'nî bahsini ilâve edip, ondan da çok güzel fâideler toplaması, diğer hadîs kitaplarından farklı yönleridir. Diğer bir husûsiyeti de mezheplerinin, istidlal (delîl getirme) şekillerini bildirmesidir.

İmâm-ı Tirmizî buyurur ki: "Ben bu kitabı yazıp, Hicaz âlimlerine arz eyledim. Hepsi beğendiler. Irak âlimlerine arz eyledim, onlar da beğendiler. Horasan âlimlerine arz eyledim. Çok güzel oldu dediler." İmâm-ı Tirmizî'nin "Sünen" adlı hadîs kitabının Hindistan'da, Diyobend şehrindeki Dâr-ül-ulûm müderrislerinden Muhammed Enver Şah Keşmîrî tarafından arabî şerhi yapılmış, (Meârif-üs-sünen) adı verilerek 1383 (m. 1963) senesinde Muhammed Yûsuf Benûrî tarafından önemli açıklamalar ilâve edilerek, Pakistan'da basılmıştır.

En önemli kitaplarından biri de, yukarıda adı geçen (Şemâil-i Nebî) kitabıdır. Bu konuda yazılmış kitapların en güzellerindendir. Sayılamıyacak, anlatılamayacak kadar bereketli, fâideli bir kitabtır. Okunması; işlerin görülmesi, muradın hasıl olması için, çokfâidelidir.

İmâm-ı Tirmizî'nin rivâyet ettiği hadîs-i şerîflerden bir kısmı şunlardır: "Yemeğin bereketi, başında ve sonunda elleri yıkamakladır."

"Namazda yedi şey şeytandandır. (Onlar da) burun kanaması, uyuklamak, vesvese, esnemek, kaşınmak, sağa-sola bakmak ve herhangi bir şey ile oynamaktır."

"Bir kimse, insanların kızacakları şeyde Allah'ın rızâsını ararsa, Allahü teâlâ onu, insanlardan, geleceklerden korur. Bir kimse, Allahü teâlânın kızacağı şeyde, insanların rızâsını ararsa, Allahü teâlâ onun işini insanlara bırakır."

"Kendisine yumuşaklık verilen kimseye, dünyâ ve âhıret iyilikleri verilmiştir."

"Haya îmândandır, îmânı olan Cennettedir. Fuhş, kötülüktür. Kötüler, Cehennemdedir."

"Cehenneme girmesi haram olan ve Cehennemin de onu yakması haram olan kimseyi bildiriyorum. Dikkat ediniz! Bu kimse, insanlara kolaylık, yumuşaklık gösterendir."

"Cennete gidecek olanları haber veriyorum, dinleyiniz! Zâifdirler, güçleri yetmez. Birşey yapmak için yemîn ederlerse, Allahü teâlâ bunların yemînlerini, muhakkak yerine getirir. Cehenneme gidecek olanları da bildiriyorum, dinleyiniz! Sertlik gösterirler. Acele ederler. Kendilerini üstün görürler."

"Bir kimse ayakta iken kızarsa, otursun. Oturmakla geçmezse, yatsın."

"Yumuşak olanlar ve kolaylık gösterenler, hayvanın yularını tutan kimse gibidir. Durdurmak isterse, hayvan ona uyar. Taşın üzerine sürmek isterse, hayvan oraya koşar."

"Kıyâmet gününde, Allah katında insanların en kötüsü, iki yüzlü olandır."

"Doğruluktan ayrılmayınız. Çünkü doğruluk, iyilikle beraberdir. İkisi de Cennetliktir. Yalandan sakınınız; çünkü yalan, kötülükle beraberdir. Bunların ikisi de Cehennemliktir. Allahtan afiyet isteyiniz. Çünkü gerçek imândan sonra, afiyetten daha hayırlı birşey verilmemiştir. Birbirinize dargınlık etmeyiniz, birbirinize arka çevirmeyiniz, birbirinizi kıskanmayınız, birbirinize kin beslemeyiniz, ey Allahın kulları, kardeşler olunuz."

"Kur'ân-ı kerîmi kendi arzusuna göre tefsîr eden, Cehennemdeki yerini hazırlasın."

"Haksız olduğunu anlayıp mücâdeleden vaz geçen kimseye, Allahü teâlâ Cennetin kenar yerinde bir ev bina eder. Kim ki, haklı olduğu hâlde mücâdeleyi terk ederse, Allahü teâlâ ona Cennetin en iyi yerinde bir bina inşâ eder."

"Yaptığınız işler, kabirde olan yakınlarınıza ve tanıdıklarınıza bildirilir. İyi işlerinizi görünce sevinirler. Böyle olmayan işleriniz için, yâ Rabbî! Bizi doğru yola kavuşturduğun gibi, bu kardeşimizi de kavuştur. Ondan sonra rûhunu al, derler."

"Kul vefât edince, bütün amellerinin sevâbı kesilir. Üç ameli müstesnadır. (Bunlardan birincisi) Sadaka-i Câriye, (ikincisi) kendisi ile faydalanılan bir ilimdir. (Üçüncüsü)kendisine duâ eden sâlih evlâttır."

"Allahü teâlâ katında arkadaşların en hayırlısı, arkadaşına en hayırlı olanıdır. Komşuların da en hayırlısı, komşusuna en hayırlı olanlarıdır."

"İnsanlara teşekkür etmeyen, Allaha şükür etmiş olmaz."

"Mîzânda, güzel ahlâktan başka ağır gelecek birşey yok."

“İyilikle emr etmen ve kötülükten alıkoyman bir sadakadır. Kardeşinin yüzüne karşı güler yüzlü olman bir sadakadır. İnsanların yolundan taş, diken ve kemik gibi (engel teşkil eden) şeyleri gidermen, senin için bir sadakadır (sevâbtır). Bir de yolu belli olmayan bir yerde, insanlara yol göstermen bir sadakadır.”

“Beş şey Peygamberlerin seçtiği sünnettendir: 1. Bıyık kısaltmak, 2. Tırnakları kesmek, 3. Kasıkları tıraş etmek, 4. Koltuk altlarını yolmak, 5. Misvak kullanmak.”

“Ümmetimin kötüleri, gevezelerdir, enine boyuna söz uzatanlardır, sözlerinde büyüklük taslayanlardır. Ümmetimin hayırlıları da ahlâk bakımından en güzel olanlarıdır.”

İmâm-ı Tirmizî hazretlerinin güzel sözlerinden bir kısmı şunlardır:

Buyurdu ki: “Azîz, kendisini günahın zelîl kılmadığı kimsedir. Hür, kendisini tamahın kötüleştirmediği kimsedir. Hoca, kendisini şeytanın esîr almadığı kimsedir. Zekî, Allahü teâlâdan sakınan ve nefsini bizzat hesaba çeken kimsedir. Hakka giden yola düşen ve hakîkati bilen bir kimsenin, günahlara hiç ihtirâsı kalmaz.”

Bir sohbet toplantısında, bize insanı ta’rîf eder misiniz? dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: “İnsanda dâimi bir zaaf hâli görülür. Bununla beraber, o bir da’vâ peşindedir, hem de büyük iddia. Bu zayıf haliyle, o büyük iddiasını nasıl gerçekleştirebilir ki? İnsan dikkat etmeli. Yaptığı her işe bakmalı. Hayrını, şerrini bilmelidir. Dikkat etmezse, yanılabilir. Belki de, zararına olan bir şeye bilmeden sevinir. Büyüklerin nazarında onun bu işi, zor affedilen bir hatâdır.”

“Namaz bir ziyâfettir. Allahü teâlâ, kendine inananlara, mü’minlere merhamet ederek, namaza da’vet eder. Namaz içinde, onların önüne rahmet sofrasını yayar. Ni’metlerini onlara bol bol dağıtır. Sevdiği kulların, bu ni’metlere nail olmasını diler.”

“Herkesin terbiye ve ıslah şekli başkadır. Çocukların terbiye yeri mekteb, yol kesenlerinki zindan, kadınların terbiye yerleri ise evleridir.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) El-A’lâm cild-6, sh. 322

2) Vefeyât-ül-a’yân cild-4, sh. 278

3) Mu’cem-ül-müellifîn cild-11, sh. 105

4) Tehzîb-üt-tehzîb cild-3, sh. 387

5) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 174

6) Tezkiret-ül-huffâz cild-2, sh. 633

7) Mîzân-ül-i’tidâl cild-3, sh. 678

8) Mearif-üs-sünen cild-1, sh. 4

9) Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye sh. 1077